

**МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

activity]. *Journal of the National University "Ostroh Academy". Series: psychology and pedagogy. Ostroh*, vol. 30, pp. 55–58. [in Ukrainian].

6. Dvek, K. S. (2007). *Novaya psikhologiya uspekha. Dumay i pobezhday* [New psychology of success. Think and win]. Kharkov: Club of Family Leisure Publ., 352 p. [in Russian].

7. Zhurat, Yu. V. (2012). *Pedahohichni umovy formuvannya profesiinoi subiektnosti maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv* [Pedagogical conditions of forming professional agency of future teachers of primary schools]. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

8. Mazova, C. V. (2011). *Stanovlenie subiektnosti budushchikh pedagogov v obrazovatel'nom prostranstve "kolledzh-vuz"* [Formation of future teachers' agency in educational environment "college-university"]. Orenburg, 23 p. [in Russian].

9. Makarenko, S. S. (2013). *Formuvannya motyvatsii dosiahnen v strukturі motyvatsiinoi sfery osobystosti vchytelia* [Formation of motivation of success in the structure of motivational sphere of teacher's personality]. *Journal of Lviv State University of Internal Affairs. Series: psychology. Lviv*, vol. 1, pp. 314–323. [in Ukrainian].

10. Moskalenko, O. V. (2010). *Suchasni kontseptsii tsinnisno-smyslovoi sfery osobystosti* [Modern

concepts of value-based sphere of a person]. *Journal of National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute". Series: philosophy, psychology, pedagogy. Kyiv*, vol. 2, pp. 113–117. [in Ukrainian].

11. Pidkasisty, P. I. (2010). *Psikhologiya i pedagogika* [Psychology and Pedagogy]. Moscow: Yurayt Publ.; Higher Education Publ., 714 p. [in Russian].

12. Seregina, I. A. (1999). *Psikhologicheskaya struktura subiektnosti kak lichnostnogo svoystva pedagoga* [Psychological structure of agency as a teacher's personal quality]. Moscow, 20 p. [in Russian].

13. Slobodchikov, V. I. & Isaev, Ye. I. (1995). *Osnovy psikhologicheskoy antropologii. Psikhologiya cheloveka: Vvedenie v psikhologiyu subiektivnosti* [Foundations of psychological anthropology: Psychology of a person: Introduction into the psychology of agency]. Moscow: School-Press Publ., 384 p. [In Russian].

14. Rokeach, M. (1973). *The nature of Human Values*. New-York: Free Press, 438 p. [in English].

15. Rotter Julian B. (1972). *Applications of social learning theory of personality*. New York: Holt, Rinehart and Winson, 624 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 12.03.2018

УДК 377.111.3

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.131338>

Ірина Гириловська, кандидат педагогічних наук, докторант
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ

**МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

У статті здійснено аналіз моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як педагогічної проблеми; обґрунтовано авторське бачення понять "професійна компетентність випускника професійно-технічного навчального закладу", "професійна підготовка майбутнього кваліфікованого робітника"; уточнено поняття "моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників"; виокремлено та охарактеризовано етапи проведення моніторингу якості професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: моніторинг; етапи моніторингу; професійна компетентність; професійна підготовка; майбутній кваліфікований робітник; професійно-технічний навчальний заклад.

Літ. 5.

Iryna Hurylovska, Ph.D.(Pedagogy), Doctoral Student
Institute of Vocational Education of the
National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

**MONITORING OF THE QUALITY OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE
QUALIFIED EMPLOYEES AS A PEDAGOGICAL PROBLEM**

The chosen path of Ukraine into the European integration, causes the significant changes in the state, in particular, in the field of education. At the same time, the main attention is paid to the quality of education, which is important for the management of the problem of improving the national monitoring system.

For the first time, the particular attention to the monitoring of education was paid in the thirties of the

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

twentieth century. Subsequently, the wide international comparative monitoring research concerning the quality of academic achievements of students began. The Ukraine's participation into the international projects contributed to the process of modernizing of national vocational education. The change of the paradigm of education is taken place, and characterized by the transition from the so-called, responsive vocational education, to an outspoken, based on a competent approach. In this case, the main concept is "professional competence", which serves as a productive and active characteristic of the training of future skilled workers in the vocational schools.

For providing the quality services, it is important for the educational institutions to have the information on the level of their graduates' professional training. This is possible due to monitoring, which is a set of measures aimed at obtaining the reliable information concerning the current state of vocational training of graduates of vocational schools in order to analyze it further and make the necessary changes in order to improve the educational process. At the same time, the monitoring should be regarded as an integral part of the modern educational process, during which the students continue to study, develop and educate professionally. In order to monitor the quality of professional training in the vocational schools, we propose to distinguish five stages: the informational, teaching, preparatory, monitoring and evaluation, analytical and diagnostic and prognostic and managerial.

Keywords: monitoring; monitoring stages; professional competence; professional training; a future skilled worker; vocational educational institution.

Постановка проблеми. Обраний Україною шлях євроінтеграції спонукає її до запровадження моделі інноваційного розвитку, що прийнята в Євросоюзі за базову. Це спричинює широкомасштабні зміни у нашій державі, зокрема в системі освіти. При цьому, головна увага приділяється якості освіти, управління якою потребує удосконалення національної системи моніторингу.

Аналіз останніх публікацій вказує на значну кількість наукових праць, присвячених різним аспектам моніторингу вищої освіти (М. Артюшина, Н. Байдацька, В. Горб, А. Денисенко, Г. Єльнікова, Т. Сіткар, Н. Шакун та інші), загальної середньої освіти (Н. Вербицька, Л. Краснокутська, К. Краснянська, Т. Лукіна, І. Макаренко, З. Рябова та інші), професійно-технічної освіти (Н. Величко, Л. Петренко, В. Радкевич, І. Савченко, В. Свістун, В. Ягупов та інші). Але питання моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ) залишається не розкритим.

Мета статті – здійснити аналіз моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як педагогічної проблеми сьогодення.

Виклад основного матеріалу. До моніторингу в освіті вперше звернулися у тридцятих роках ХХ століття. Його застосувала американська Асоціація прогресивної освіти (Progressive Education Association in the United States) для дослідження стану навчального процесу у школах. Згодом, інтерес до моніторингу якості освіти поширився в країнах Європи. В результаті, у 1959-1961 роках Міжнародною асоціацією з оцінювання шкільної успішності (IEA) було проведено перше міжнародне порівняльне моніторингове дослідження FIMS щодо

математичної навченості учнів початкової і середньої школи. Але вже наприкінці ХХ століття значно зросла кількість започаткованих нових міжнародних моніторингових досліджень, кожне з яких мало свою мету й завдання. Було охоплено коло таких питань: якість навчання математики та природничих дисциплін (TIMSS); стан викладання іноземних мов (LES); оцінка знань та умінь учнів за напрямками "грамотність читання", "математична грамотність", "природничо-наукова грамотність" (PISA); якість читання та розуміння тексту (PIPLS); рівень громадянської освіти випускників середньої та основної школи (CIVICS); аналіз соціальних умов життя дітей та їх родин у постсоціалістичних країнах (MONEE); дослідження інформаційних та комунікаційних технологій в освіті (SITES). Зазначені дослідження відзначалися масштабністю; спрямованістю на різні вікові групи учнів загальноосвітніх шкіл; здійсненням порівнянь не лише результатів навчання, а й виявленням факторів, що впливають на них; аналізом змісту шкільної освіти, методик навчання. Передбачалося, що отримана інформація допоможе урядам країн-учасниць оцінити свої досягнення та недоліки, визначити стратегії змін у державній політиці, забезпечити конкурентоздатність національних освітніх систем та підвищити їх міжнародний авторитет.

Україна також стала однією з країн-учасниць. Згідно Указу Президента України від 4 липня 2005 року № 1013/2005 "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні" учні українських шкіл розпочали участь у міжнародних програмах оцінювання відповідних навчальних досягнень. В свою чергу, це сприяло активізації оновлювальних процесів у сфері національної професійно-технічної освіти. Зокрема, у 2007 – 2012 роках шість областей

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

країни долучилися до міжнародного проекту TACIS “Підвищення ефективності управління системою професійно-технічної освіти на регіональному рівні в Україні”. В рамках даного проекту було створено інформаційно-аналітичну систему “ПРОФТЕХ”, основне призначення якої – автоматизація моніторингу на основі індикаторів якості професійно-технічної освіти. На відповідний період Міністерством було затверджено “Критерії системи рейтингового оцінювання діяльності професійно-технічних навчальних закладів” (наказ від 22.11.2011 року № 1336), розроблено “Порядок проведення моніторингу якості освіти” (затверджено постановою Кабінету 176 Міністрів України від 14 грудня 2011 року № 1283). Узагальнена інформація, що формувалася в системі “ПРОФТЕХ” призначалася для аналізу та систематизації даних, за якими, оцінювалася діяльність ПТНЗ. У 2008 – 2013 роках було реалізовано українсько-канадський проект “Децентралізація управління професійним навчанням в Україні”, в рамках якого передбачалося проведення щорічних моніторингових досліджень щодо рівня задоволення роботодавцями професійною підготовкою випускників ПТНЗ та стану їх закріплення першою робочою місці. Зараз Україна співпрацює з Європейським Фондом Освіти в аспекті модернізації національної системи професійно-технічної освіти відповідно до європейських стандартів. Одним з напрямів такого співробітництва є участь у Туринському процесі, що передбачає аналіз національної системи професійної освіти через регіональний рівень. Усе зазначене сприяло змінні парадигми професійно-технічної освіти України. Відтак, сучасний освітній вектор ПТНЗ спрямований на формування фахівця нового типу, який володіє не лише ґрунтовними професіональними знаннями та вміннями, а й здатністю визначати та успішно вирішувати провідні завдання професійної діяльності, прагне особистісного і професійного зростання, усвідомлює свою соціальну відповідальність. При цьому професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників виступає одночасно метою і результатом діяльності ПТНЗ. Тому, з метою ефективного управління, все частіше виникає потреба у проведенні моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Оскільки, вимоги до сучасного кваліфікованого робітника вийшли далеко за межі наявних у нього лише професійних знань, умінь та навичок, в основу оцінювання навчальних

результатів покладено компетентнісний підхід. Основним поняттям компетентнісного підходу у сфері професійно-технічної освіти є поняття “професійна компетентність”. У наукових колах визначення даного поняття здійснюється через призму вимог до виконання професійних обов’язків кваліфікованими робітниками з боку роботодавців, ринку праці, суспільства в цілому. Вітчизняні та зарубіжні дослідники визначають його як: здатність працівника якісно й безпомилково виконувати свої функції у звичайних та екстремальних умовах, успішно опановувати нові знання і швидко адаптуватися до змінних умов (В. Веснін); сукупність певних ознак: наявність знань для успішної діяльності; усвідомлення значущості визначених завдань для майбутньої професійної діяльності; набір операційних умінь; володіння алгоритмами вирішення професійних завдань; здатність до творчості у вирішенні професійних завдань (В. Кричевський); складне інтегральне утворення, що визначає здатність та готовність особи максимально реалізовувати комплекс складних виробничих завдань на основі фахових знань, умінь, навичок, а також способів, методів, технологій здійснення професійної діяльності із творчим та позитивним ставленням до професії (Т. Пятничук); теоретичний, практичний та психологічний види підготовленості особистості майбутнього фахівця, що проявляється в його здатності та готовності до здійснення конкретного виду професійної діяльності (В. Свистун). Науковці також виокремлюють різні види компетентностей, що входять до складу професійної компетентності. Наприклад, соціальну, комунікативну, фахову, особистісну, індивідуальну компетентності [2; 5].

Зауважимо, що бажання дослідників максимально охопити сучасні вимоги до кваліфікованого робітника та відобразити їх у визначенні “професійна компетентність” окреслює тенденцію до “розростання” даного поняття. Прагнучи уникнути зайвої широкості, ми звернулися до поняття “професійна підготовка”, розглядаючи його з точки зору освітнього результату. У наукових джерелах воно трактується як: сукупність конкретних предметних знань, умінь, навичок, які дозволяють виконувати роботу в певній сфері діяльності і є загальною передумовою оволодіння способами вирішення виробничих проблем (Л. Подоляк) [3]; система професійно важливих знань, умінь і якостей, форм поведінки й індивідуальних способів виконання професійної діяльності (Е. Зеєр) [1]; цілісна система із множиною пов’язаних між собою та

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

впорядкованих компонентів, що характеризуються відносною стійкістю, ієрархічністю побудовою, наявністю суб'єкта і об'єкта, розгалуженими внутрішніми і зовнішніми зв'язками (С. Сисоєва) [4].

Помічаємо, що у понятті “професійна підготовка” віддзеркалюється усе те, на чому ґрунтується професійна компетентність, без чого неможливий її прояв. Отже, в результаті аналізу та переосмислення розглянутих понять з позицій сучасних досліджень, ми вважаємо, що:

1) професійна компетентність випускника ПТНЗ – це комплексна здатність майбутнього кваліфікованого робітника успішно виконувати професійну діяльність, що визначається рівнем його професійної підготовки;

2) професійна підготовка майбутнього кваліфікованого робітника – це динамічна комбінація професійно важливих знань, умінь, навичок, особистих якостей, оволодіння якою необхідно для успішного виконання професійної діяльності;

3) професійна підготовка набувається особами у процесі професійно спрямованого навчання, виховання та розвитку; її можна спланувати, оцінити, виміряти;

4) професійна компетентність виступає результативно-діяльнісною характеристикою професійної підготовки і проявляється, розвивається та вдосконалюється лише у професійній діяльності.

Оскільки, професійну підготовку учні ПТНЗ можуть опанувати на різних рівнях, доречно говорити про її якість. Якість професійної підготовки втілюється у відповідності майбутнього кваліфікованого робітника вимогам галузі, в якій він працюватиме після закінчення навчального закладу та його спроможності виконувати відповідні виробничі завдання. Визначити якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників уможливується на основі моніторингу. Актуальність моніторингу, як інструменту підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців в сучасних умовах має дуже велике значення, адже дозволяє відстежити не тільки рівень підготовки, але й визначити шляхи її покращення.

Моніторинг характеризується не лише важливістю, але й багатогранністю. Так, у науковців немає однозначності у визначенні даного поняття. Його розглядають, наприклад, як: комплекс заходів, спрямованих на отримання повної, орієнтованої на предметну сферу інформації про функціонування складної системи з метою управління нею (О. Могильов); систему

збору, опрацювання й поширення інформації про діяльність освітньої системи, яка забезпечує безперервне відстеження її стану й прогноз розвитку (О. Локшина); процес вироблення певних актуальних знань про стан системи, у якій відбуваються зміни, для подальшого перекладу цих знань мовою управлінських рішень (С. Подмазін). Різноманітність у визначенні поняття “моніторинг” не є суперечливою. Навпаки, кожне визначення посилює той чи інший аспект даного явища. Водночас, у контексті проблеми моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників вважаємо, що його необхідно розглядати як комплекс заходів, спрямованих на отримання достовірної інформації про поточний стан професійної підготовки випускників ПТНЗ з метою подальшого його аналізу та внесення необхідних змін для удосконалення навчально-виховного процесу. При цьому, моніторинг повинен стати невід'ємною частиною сучасного навчального процесу в ПТНЗ, під час якого учні продовжують професійно навчатися, розвиватися, виховуватися, а сам він, окрім інструменту управління якістю освіти, виступатиме ще й засобом мотивації учнів до професійної самоактуалізації.

Для проведення моніторингу якості професійної підготовки випускників ПТНЗ пропонуємо виокремлювати такі етапи: інформаційно-настановчий, навчально-підготовчий, моніторингово-оцінювальний, аналітико-діагностичний, прогностично-управлінський. Інформаційно-настановчий етап характеризується розподілом обов'язків, ролі, ступеня відповідальності виконавців, які прямо чи опосередковано братимуть участь у моніторингу, а також проведенням тематичних лекцій, семінарів, на яких обрані представники управлінської ланки й викладацького складу ознайомляться з сутністю даного виду моніторингу, його особливостями, технологією реалізації. Навчально-підготовчий етап моніторингу призначений для підготовки учнів до моніторингового оцінювання. Враховуючи, що саме учні ПТНЗ виступають активним джерелом моніторингової інформації, отримання достовірних результатів перебуває у прямій залежності від виявлення їх старанності, відповідальності, прагнення показати найкращий результат своєї професійної підготовки. На даному етапі необхідно організувати професійно-орієнтовану учнівську самопідготовку, спрямовану на поглиблення й систематизацію їх фахових знань, зміцненню інтересу до підвищення власного професійного рівня. Професійно-

**МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

орієнтована самопідготовка учнів характеризується керованістю з боку викладачів; проведенням консультацій з урахуванням індивідуального потенціалу учнів; забезпечення реципієнтів додатковими підготовчими матеріалами та комплексними завданнями, що узгоджуються зі змістом майбутніх перевірочних тестів, оголошених під час моніторингового оцінювання. Моніторингово-оцінювальний етап передбачає перевірку професійних знань учнів та їх готовності до виконання професійної діяльності на основі тестових завдань. На аналітико-діагностичному етапі здійснюється обробка й узагальнення результатів, отриманих під час моніторингового оцінювання. Кінцева мета – визначення інтегрованого показника рівня професійної підготовки випускників конкретного ПТНЗ за окресленою професією. Останній, прогностично-управлінський етап присвячений складанню звіту та виробленню рекомендацій щодо змін, які слід запровадити у навчально-виховний процес з метою підвищення рівня професійної підготовки випускників навчального закладу.

Висновки. Отже, моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників є важливою педагогічною проблемою, актуальність якої визначена сьогоденням. Успішне її вирішення сприятиме ефективному управлінню освітнім процесом у професійно-технічних навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеер Э.Ф. Психология профессий: учеб. пособ. для студентов вузов / Э.Ф. Зеер. – 2-е изд., доп. – М. : Академический проект. – 2003. – 336 с.

2. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М.: Знание, 1996. – 308 с.

3. Подоляк Л.Г. Психология вищої школи: навч. посіб. [Електронний ресурс] / Л.Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: ТОВ “Філ-студія”, 2006. – 320 с. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>

4. Сисоєва С.О. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження: наук. вид. / С.О. Сисоєва, І.В. Соколова // НАПН України; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих; МОН України; Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. – К.: Вид. дім “ЕКМО”, 2010. – 362 с.

5. Schruder H. Theorie und Praxis der Erziehung / H. Schruder. – Munchen. – 1999. – P. 103.

REFERENCES

1. Zeer, E.F. (2003). *Psihologiya professiy: ucheb. posob. dlya studentov vuzov* [Psychology of professions: textbook. help. for university students]. Moscow, Akademicheskii proekt, 336 p. [in Russian].

2. Markova, A.K. (1996). *Psihologiya professionalizma* [Psychology of professionalism]. Moscow, Znanie, 308 p. [in Russian].

3. Podoliak, L.H. (2006). *Psikhologhiia vyshchoi shkoly: navch. posib.* [Psychology of Higher School: a manual]. Kyiv, TOV “Fil-studiia”, 320 p. [in Ukrainian].

4. Sysoieva, S.O. (2010). *Problemy neperervnoi profesiinoi osvity: tezaurus naukovoho doslidzhennia: nauk. vyd.* [Problems of continuing professional education: thesaurus of scientific research]. Kyiv, Vyd. dim “EKMO”, 362 p. [in Ukrainian].

5. Schruder, H. (1999). *Theorie und Praxis der Erziehung* [The theory and practice of education]. Munchen, 103 p. [in Germany].

Стаття надійшла до редакції 19.03.2018

“Світ постає перш за все як неперервний розвиток минулого, яке вбирає в себе майбутнє та розширюється в міру руху вперед”.

*Анрі Бергсон
французький філософ*

“І чим більше я розмірковую, тим більше дві речі сповнюють мою душу новим подивом і наростаючою побожністю: зоряне небо наді мною та моральний закон у мені”.

*Еммануїл Кант
німецький філософ*

